

нов, що фінансуються з бюджетів, у відповідність з бюджетними призначеннями; як забезпечено їх виконання.

8. Здійснення разом з органами Державного казначейства контролю за додержанням банківськими установами правил касового виконання бюджету по доходах.

9. Законність, обґрунтованість і правильність внесення уточнень до бюджетних призначень у процесі виконання бюджету. Чи траплялися випадки безпідставного вилучення коштів з бюджетів нижчого рівня.

10. Стан роботи фінансових органів щодо розгляду матеріалів про надання окремим категоріям платників пільг з податків і зборів, які надходять до відповідних бюджетів [2].

Фінансовий контроль використання бюджетних коштів охоплює:

- проведення протягом року моніторингу фінансової звітності бюджетної установи, у тому числі з використанням баз даних Державного казначейства;
- перевірку використання бюджетних коштів, державного та комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінансової звітності, у разі виявлення за результатами моніторингу фінансової звітності ризикових операцій;
- аналіз системи внутрішнього

фінансового контролю, зокрема визначення ефективності його організації;

- підготовку керівництву бюджетної установи пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень, виявлених за результатами попередніх етапів;

- надання висновку про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, дотримання посадовими особами законодавства з фінансових питань і повноту врахування пропозицій у ході аудиту [1].

Висновки. Перевірка бюджетів являє собою обстеження і вивчення окремих ділянок фінансово-господарської діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, бюджетних установ, інших суб'єктів господарювання з погляду дотримання учасниками бюджетного процесу визначених законодавством норм складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів, які проводяться органами фінансового контролю в межах покладених на них повноважень.

Особливістю перевірок є те, що всі контрольні дії здійснюються передусім з метою визначення й оцінки роботи органів виконавчої влади щодо забезпечення формування і виконання бюджетів.

Література

1. Бугаенко В. Проблеми державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ // Вісник КНТЕУ, 2009.- Випуск 4.- С. 100-105.
2. Монаєнко А.О. Організація процесу проведення комплексних ревізій виконання бюджетів [Електронний ресурс] / А.О. Монаєнко. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua
3. Холосзян Ю.С. Напрямки підвищення ефективності роботи контрольно-ревізійної служби України // Економічний простір, 2009.- Випуск 23.- С. 255-260.
4. Указ президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 року.

УДК: 338.432:339.564

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ТА ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

Юрченко О.Ю., Пасько С.М.

У статті розглядаються шляхи розвитку експортного потенціалу підприємств, проблеми, які супроводжують цей процес, його роль у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання за умов глобалізації.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суб'єктів світової економічної системи відбувається в умовах глобалізації ринків товарів і послуг. Участь України в міжнародному переміщенні факторів виробництва і продуктів споживання та місце на світовому ринку є ознакою рівня розвитку її господарства. Зростання вітчизняної економіки на сьогодні тісно пов'язане з розвитком експортного потенціалу підприємств. Виходячи з цього, рівень виявлення можливостей країни, певної сфери її компетенції залежить як від потенціалу продукування цієї компетенції всередині країни, так і від «прихильності» світового співтовариства, зовнішніх передумов сприйняття і ефе-

ктивного використання експортних можливостей окремих суб'єктів міжнародного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковий інтерес до проблемних питань управління розвитком експортного потенціалу аграрних підприємств визначає необхідність дослідження накопиченого теоретичного досвіду. Витоки наукового осмислення проблеми прослідковуються в працях Томаса Мана, Давида Рікардо, Фрідріха Листа, Йозефа Шумпетера. Вагомий вклад в дослідження проблеми зроблено такими вченими, як В. Андрійчуком, Ю. Біликом, І. Бураковським, А. Кредісовим, А. Мальцевим, В. Титаренком, І. Фамінською та інші. Зокрема, питання оптимізації

експортного виробництва в агропромисловому комплексі та удосконалення аграрного менеджменту викладені в працях вчених економістів-аграрників В. Андрійчука, Ю. Білика, І. Бураковського, П. Гайдуцького, Й. Завадського, А. Кандиби, С. Кваші, А. Кредісова, В. Титаренко, О. Шпичака та інших.

Мета дослідження. Шляхи розвитку експортного потенціалу підприємств, проблеми, які супроводжують цей процес, його роль у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання за умов глобалізації становлять основну мету дослідження.

Виклад основного матеріалу. Етимологічно термін „потенціал” походить від латинського „potentia” і означає „сила, міць” [3, с. 732]. У Великій радянській енциклопедії наводиться визначення потенціалу як „засобів, запасів, джерел, що є в наявності і можуть бути іммобілізовані задля досягнення певних цілей” [2]. У сучасній теорії економічної науки уже сформувалося поняття «експортний потенціал». Потоки експорту, які генерує країна, визначаються експортним потенціалом підприємств. Розвиток експортного потенціалу є умовою не лише успіху, а й виживання підприємства в сучасному динамічному ринковому середовищі. Рівень виявлення можливостей країни, певної сфери її компетенцій залежить як від потенціалу продукування цієї компетенції всередині країни, так і від «прихильності» світового співтовариства, зовнішніх передумов сприйняття і використання означеного потенціалу.

Слід відзначити, що у визначенні суті самого поняття „експортний потенціал” серед трактувань авторів існують певні розбіжності, по-перше, пов'язані з вибором об'єкта дослідження, а по-друге, у більшості понять визначальним є фактор конкурентоспроможності. Так, наприклад, Токарев Ю.В. та Камолов С.Г., за основу експортного потенціалу визначають сукупну здатність галузей народного господарства країни виготовляти промислову і сільськогосподарську продукцію конкурентоспроможною на зовнішніх ринках [16, 11]. А А.А. Мальцев акцент у визначенні цього поняття ставить на об'єкт дослідження, тобто трактує його як експортну базу регіону [12]. В свою чергу, С.І. Долгов та І.П. Фамінський велику увагу звертають на експортний потенціал безпосередньо підприємств та їх можливість випускати конкурентоздатну продукцію [13].

Ми згодні з Ю.В. Токаревим та С.Г. Камоловим, що експортний потенціал – це здатність виробляти саме конкурентоспроможну продукцію для реалізації на зовнішніх ринках, але також вважаємо, що це той об'єм продукції, який народне господарство країни здатне виробити понад обсяги забезпечення норм внутрішнього споживання. Але жодна країна не може бути конкурентоспроможною у всьому [14, с.169], тобто кожна країна повинна визначити пріоритетні галузі, які суттєво впливатимуть на її конкурентоспро-

можність. Прагнучи реалізувати геополітичні переваги національної економіки, підвищується увага до потенціалу вітчизняного агропромислового комплексу, який може і повинен стати джерелом виходу України у вирішенні питань розвитку національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності [5].

На сьогодні існує багато точок зору та дискусійних розмов щодо здатності вітчизняного агропромислового комплексу бути конкурентоспроможним, однак переконливої та однозначної відповіді так і не існує.

Визначальною сучасною тенденцією розвитку світового ринку, на якому безпосередньо реалізується експортний потенціал вітчизняних підприємств, є його глобалізація. Глобалізація – новітній етап багатовікового процесу інтернаціоналізації господарського життя, що характеризується зростаючою економічною відкритістю країн, лібералізацією національних режимів торгівлі і капіталопотоків, формуванням глобального фінансового ринку і всесвітньої інформаційної мережі. Згідно з аргументами Ю. Шишкова [21, с. 4 – 5], глобалізацію характеризують щонайменше три принципово нових явища: по-перше, світове співтовариство з рихлої сукупності більш-менш взаємопов'язаних країн перетворюється в цілісну економічну систему, по-друге, всесвітні економічні відносини набувають ролі провідних, визначальних над внутрішньокраїнними, по-третє, знецінюється регулююча і протекціоністська функція національних держав. Однак вищенаведені аргументи зовсім не є однозначними. Так М. Загладин зазначає: „Глобалізація не зовсім „глобальна”... сучасний етап світового розвитку характеризується, в першу чергу, поглибленням регіональних інтеграційних процесів [8, с. 6]. Цей автор послідовно доводить тезу про те, що роль національних держав в сучасному світі не зменшується, зокрема через те, що держави зберегли за собою можливість правого регулювання діяльності корпорацій. М.І. Федорчук підтверджує, що стійкий розвиток забезпечує не лише підприємство, але і держава, підтримуючи систему соціальних інститутів [18, с. 126]. Щодо прогнозу впливу глобалізації на діяльність економічних суб'єктів різних країн, то, на думку дослідників [19, с. 36], в найближчому майбутньому система міжнародних відносин збереже теперішню свою форму „центр - периферія”.

У наукових колах спостерігаються дещо суперечливі висловлювання щодо вирішення питання місця і ролі аграрного сектора. З одного боку, стан галузі визначається як незадовільний, обґрунтовується необхідність радикального перегляду економічної політики в межах усієї економіки [11, с.60-61], з іншого – поширена думка, що саме аграрний сектор може і повинен стати джерелом виходу на передові позиції у вирішенні питань розвитку національної економіки [5]. Останньої позиції притримуються такі вітчизняні науко-

вці, як: В. Андрійчук, Ю. Білик, І. Бураковський, В. Титаренко, А. Кредісов та ін., що вважають, що відродження національної економіки потрібно починати із агропромислового комплексу, адже тут – джерело внутрішніх накопичень [17].

На нашу думку, аграрний експортний потенціал України використовується ще дуже слабо, лібералізація зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією ще не підкріплена стимулюванням її експорту, в результаті чого вітчизняний аграрний сектор недостатньо інтегрований у світовий продовольчий ринок [9]. Про це свідчить низька частка експорту у валовій продукції галузі, яка становить 12%, тоді як у Польщі й Угорщині цей показник дорівнює 25%, а в Німеччині – понад 50% [11, с.110].

На наш погляд, до несприятливих тенденцій у нарощенні експорту аграрної продукції України та причин низької конкурентоздатності продукції АПК можна віднести трудомісткість сільськогосподарського виробництва, недостатній рівень технічної оснащеності і механізації його переробних галузей, недостатня якість та висока вартість вихідних ресурсів для виробництва експортної продукції, висока собівартість більшості видів продукції, а також відсутність державної підтримки виробництва та збуту продукції та недостатня мотивація товаровиробників у виробництві експортної продукції, що ускладнюють можливість різкого збільшення її експортних поставок.

Все ж таки, вивчаючи потенційні можливості держави, можна стверджувати, що Україна має усі умови для поліпшення своїх позицій на світовій господарській арені, однак досягти цього можна лише за умови проведення обґрунтованої національної політики щодо нарощування експорту.

По-перше, одним із основних напрямків подальшого розвитку експортного потенціалу є необхідність невідкладного формування цілісної системи заходів державного стимулювання експорту. Вони мають бути відображені в спеціальній національній програмі розвитку і реалізації експортного потенціалу України. В свою чергу, головними програмними завданнями мають стати, по-перше, формування в Україні сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов для розвитку та ефективнішого використання її експортного потенціалу. А по-друге – це також створення механізмів державної фінансової, податкової, інформаційно-консультативної, маркетингової, дипломатичної та інших видів допомоги вітчизняним експортерам. В свою чергу, успішна реалізація програми по нарощуванню експорту можлива тільки за наявності відповідних фінансових і інвестиційних ресурсів.

В умовах економічної ситуації, що склалася, коли в країні має місце значна нестача засобів для інвестування в АПК, важливе значення набуває рішення проблеми за рахунок залучення

зовнішніх джерел фінансування. Інвестиції в сільське господарство і переробні галузі повинні сприяти структурній перебудові діючих підприємств і господарств; створенню нових конкурентоздатних виробництв; модернізації діючого виробництва з використанням останніх досягнень науково-технічного прогресу, залучення нової техніки і передових технологій в агропромисловий комплекс; формуванню конкурентного ринкового середовища; підвищенню економічної ефективності агропромислового виробництва; розвитку агропромислової інфраструктури.

Стійкий розвиток експортного потенціалу вітчизняних підприємств на сьогодні можливий при здійсненні державою політики підтримки стійкого розвитку на макrorівні. „Стійкого” - значить, в першу чергу, позбавленого криз, спрямованого на „згладження” піків і падінь циклу економічної кон'юнктури, свідомого обмеження матеріало- і енергомісткого розвитку [20, с. 12].

Основа стійкого розвитку експортного потенціалу підприємства складає його загальносистемна властивість до самоорганізації, універсальні закономірності якої вивчає такий міждисциплінарний науковий напрямок як синергетика [4, с. 56 – 63]. Зокрема Л. Бойко-Бойчук відзначає амбівалентний характер хаосу, який може бути як руйнівним, так і креативним, „підштовхуючи” в точці біфуркації систему до встановлення нового порядку. Виходячи з синергетичної концепції самоорганізації, експортний потенціал підприємства може розглядатися як складна відкрита нелінійна система, що обмінюється енергією, речовиною та інформацією із зовнішнім середовищем і в біфуркаційних станах набуває потенції до самоорганізації. Здатність до самовиживання Кунцевич В.О. пропонує розглядати як „потенціал виживання”. Під виживанням розуміється такий стан розвитку підприємства, який припускає своєчасність і економічність адаптації до змін зовнішнього середовища на основі основних законів розвитку підприємства: цілеспрямованості, динамізму та керованості.

Висновки. Зростання відкритості світових ринків ставить високі вимоги до рівня товарів і послуг національних виробників, і розвиток експортного потенціалу стає умовою не тільки успіху, а й виживання підприємства в сучасних соціально-економічних умовах

Якщо основні проблеми українського аграрного сектора будуть вирішені в комплексі, він не тільки зможе відновити та розвинути свій потенціал імпортозаміщення, але й вийти на зовнішній ринок як вагомий експортер сільськогосподарської продукції та продовольства. Наступним ефективним етапом розвитку аграрного експорту є поставка на світові ринки екологічно чистої продукції, яка досить високо ціниться за кордоном.

Таким чином, підприємства агропромислового комплексу, в умовах переходу до ринкових відносин стали самостійними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, тобто дістали можли-

вість вільного вибору продукції, що експортується, споживачів і ринків збуту. Але, у свою чергу, міжнародний сільськогосподарський ринок характеризується великою кількістю суб'єктів зовнішньої торгівлі і жорсткою конкуренцією.

Отже, ефективна діяльність підприємств-експортерів АПК залежить, перш за все, від збільшення виробничого потенціалу, підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, і вивчення попиту і пропозиції на ринках країн-імпортерів.

Література

1. Бойко-Бойчук Л. Синергетика як методологічний підхід у дослідженнях соціальних наук / Л. Бойко-Бойчук // Людина і політика. – 2003. - № 5. – С. 56 – 63
2. Большой Экономический Словарь. – М., 2002.-1024 с., с. 732
3. Большая Советская Энциклопедия: в 30-ти т./ [Ред. А.М. Прохоров]. - 3-е изд. - М.: Сов. энцикл. - Т. 20: Плата-Проб. - 1975. - 608 с.
4. Василькова В.В. Порядок и хаос в развитии социальных систем: Синергетика и теория социальной самоорганизации / В.В. Василькова // Спб., 1999. – 340 с.;
5. Голомша Н. Підвищення конкурентного потенціалу сільськогосподарського виробництва України / Н. Голомша // Вісник ТДГУ. – 2006. - №4. – с.56 – 61.
6. Губенко В.І. Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации: монография / В.І Губенко // Симферополь. – 2006. – 282 с. (17,5 усл. п. и.).
7. Дем'яненко М.Я., проблеми аграрної економіки із вступом України до СОТ / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – 2003. - № 10. – с. 57 – 65.
8. Загладин Н. Глобализация в контексте альтернатив исторического развития / Н. Загладин // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. - №8. – С. 3 – 10., с. 6
9. Зінчук Т.О. Сучасні тенденції розвитку торгівлі агро продовольчою продукцією між Україною та ЄС / Т.О. Зінчук // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2007 [4]. - № 2. – с. 45 – 50.
10. Камалов С.Г. Проблемы развития экспорта России в переходной период / С.Г. Камалов // [автореф. дис....канд. экон. наук: 08.00.14.] – М., 1998. – 23 с.
11. Кондратюк О.І. Підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції / О.І. Кондратюк // Економіка АПК. – 2005. - №10. – с.109 – 112.
12. Мальцев А.А. Теория, методология и практика формирования хозяйственного механизма внешнеэкономической деятельности региона: [автореф.дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05] / А.А. Мальцев // УрО АН СССР. Институт экономики. – Свердловськ, 1991. – 45 с.
13. Основы внешнеэкономических знаний: Словарь-справочник / С.И. Долгов, В.В. Васильев, С.П. Гончарова и др. // [2-е изд.] – М.: Высшая школа, 2005. – 383 с.
14. Портер М. Конкуренция: перевод. с англ.: учебное пособие / М. Портер // Издательство дом „Вильямс”. – М.: 2001. – 495 с.
15. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. // [2-е изд., испр.] ИНФРА-М, – М.: 1999. – 479 с.
16. Токарев Ю.В. Формирование и использование экспортного потенциала: на примере промышленных предприятий: [автореф. дис.... канд. экон. наук] / Ю.В. Токарев // Казанський фин.-екон. інститут. – Казань, 1997. – 22 с.
17. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: [навч. посібник] / під заг. ред. А.І. Кредісова // Пер. з рос. Н. Кіт, К. Серажим. – К., 1997. – 448 с.
18. Утенко А.К. Картографічне моделювання та ГІС-аналіз / А.К. Утенко // Український географічний журнал. – 2004. - №3. – С. 101 – 108., с. 126
19. Федорчук М.І. Концепція устойчивого развития. История возникновения / М.І. Федорчук // Наукове пізнання: методологія і технологія. Випуск 1, 2003. – С. 124 – 130., с. 36]
20. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти., Монографія. – К.: КНЕУ, 2007. – 312 с., с. 12
21. Шишков Ю. Глобализация: враг или союзник развивающихся стран? / Ю. Шишков // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. - №4. – С. 3 – 14.

УДК 631.14

ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ РИНКОВОГО ТИПУ

Ніценко В.С.

Розглянуто основні положення, які стосуються формування різних організаційно-правових форм об'єднань підприємств у сільському господарстві України. Наведені особливості функціонування агрохолдингові як найпоширенішої форми об'єднань підприємств.

Постановка проблеми. Сільське господарство є головною галуззю економіки будь-якої країни. Від забезпеченості продовольством залежить добробут населення, харчова промисловість, ведення зовнішньоекономічної діяльності та ін.

У сучасних умовах розвитку економічних відносин вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники не в змозі ефективно конкурувати на ринку продовольства, що пов'язано з сезонністю виробництва, великим вартісним розривом між продукцією промисловості та сільського господарства, низьким рівнем нормативно-правового